

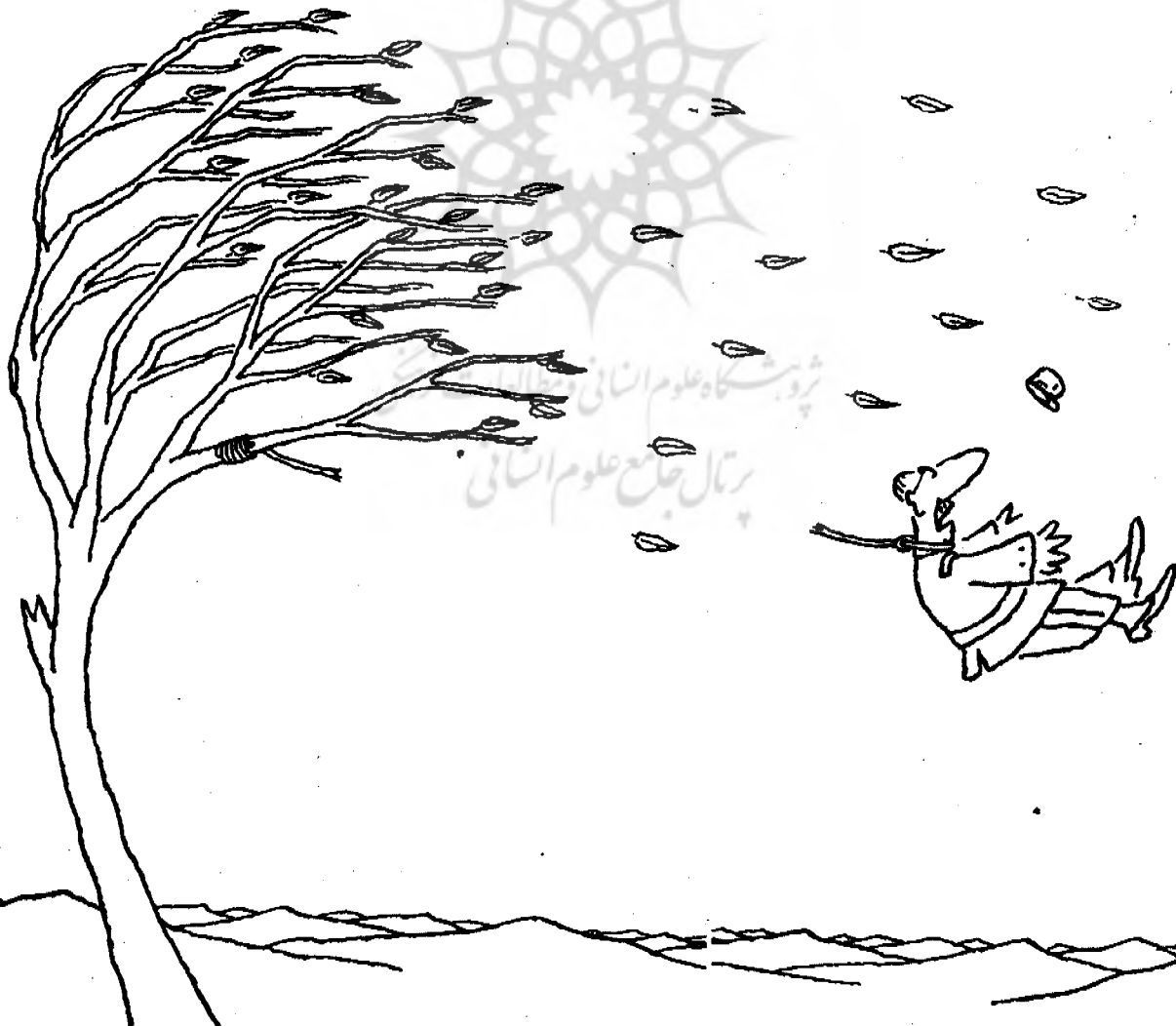
LE CANON KROUBB LE CANON QUI FAIT BOUM

مروری بر زندگی و آثار ژان موریس بسک

معمار شوخی‌های عصر تراژدی Architect of the Tragic age Jocks

اسماعیل عباسی

طراحان طنز اندیش را باید کاشفان هزار توی «خط» نامید. همچنان که در آثار نقاشان هزل اندیش تا پیدایش هنر مستقل کاریکاتور، خط در پدید آوردن آثار و بیان مفاهیم کاربرد بیشتر و وسیع تری پیدا می کند. گرایش کاریکاتور به سوی سانگی و ایجاز و حداکثر بهره گیری از رازها و توان شکفت انگیز خط به کاریکاتوربست ها فرصت می دهد که همچون شاعران و موسیقیدانان به اجراهای آهنگین و به ساده ترین شکل و نهایت ایجاز برسند. این ویژگی در آثار هنرمندان کاریکاتوربست اروپا، چه ویژه فرانسه، در فاصله سال های ۱۹۲۰ تا پایان دهه ۷۰ میلادی نمود بیشتری داشته است. بعد ها، ساثول استاین برگ و رالف استدمن به

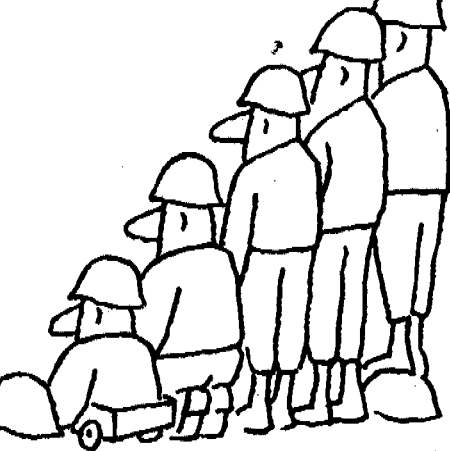
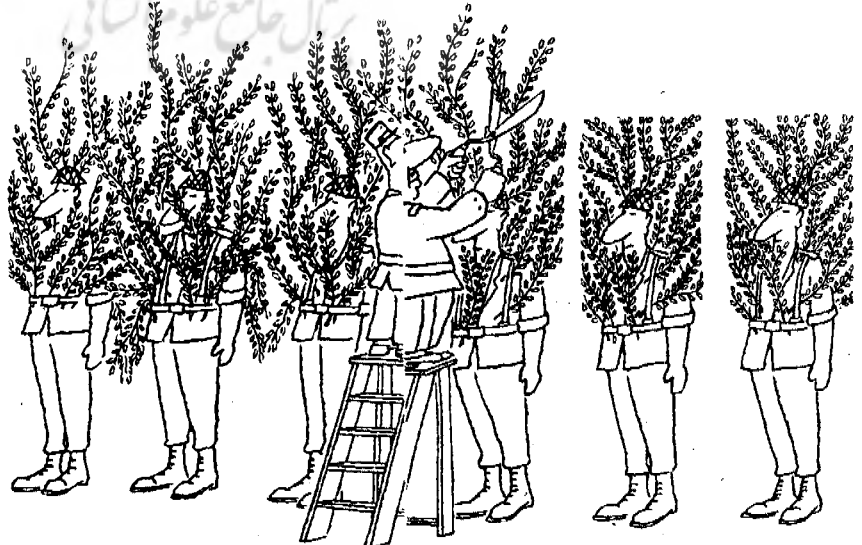
پژوهشگاه علوم انسانی
رتال جامع علوم انسانی

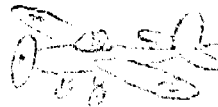
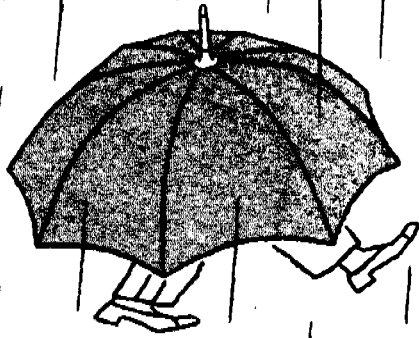

از شلوغی های آغازین این هنر رهایی می یافت
و خط هر چه بیشتر در طراحی کمک نقش پیدا
می کرد و سطوح سفید به خدمت گرفته می شد.
در محتوا، هنرمندان کاریکاتورپرست به بیان
فکری اثر نزدیک شده بودند و آثاری را پدید می
آوردند که بدون زیر نویس و شرح به صورت
مستقل اندیشه و پیامی را که از ذهن هنرمند
مایه می گرفت، ارائه می کردند.
این گونه درگیر شدن با ویژگی های تاریخی
یک عصر، تنها به عنصر طنز محدود نمی ماند.
به عنوان نمونه، هنرمند برجسته ای مثل
موریس بسک و دیگر هموطنش شاوال، همچون
دیگر هنرمندان زمانه خود با سایه روشن های
شادمانه و غم انگیز آن دوران دمخور بودند.
بالبین تفاوت که هنرمند کاریکاتورپرست در باز

شیوه های بیان اندیشه در ساختاری ساده از
حرکات و نمایش خط، غنای بیشتری بخشیدند.
استاین برگ را بعضی از تحلیل گران هنر
کاریکاتور، کاریکاتورپرست فیلسوف نیز لقب
داده اند. به این دلیل که او به نوعی رازهای خط
را خوب شناخته بود و یکی از بزرگترین
دلمشغولی هایش پدید آوردن طرح با خط هایی
ساده اما بسیار غنی بود که از اندیشه بلوغ
یافته و ذوق سرشار این هنرمند سرچشمه
می گرفت.

در برهه ای از تاریخ اروپا که پیش تر اشاره
شد، طراحان طنز اندیش آرام آرام به فصل
درخشانی از هنر کاریکاتور دست یافتند. این
توفیق را هم در قالب و هم در محتوای آثار آن
عصر می توان جست و جو کرد- شکل کاریکاتور

LE CHAR REMO
C'EST CE QU'IL VOUS

آغاز به ایجاز و سادگی محیطی طرح هایش بها داد و سعی کرد با حداکثر استفاده از خط و سطح سفید کاغذ، به فضا سازی بپردازد. خط های بسک خیلی شیک و اطو کشیده نیستند، اما انعطاف و گسست ظریفی که در آنها به چشم می خورد، جذابیت شگفت انگیزی را به نمایش می گذارد. می توان گفت او باخط هایی طراحی کرده که مخصوص او است که شاید غیر قابل تقلید نیز باشند.

در آثار بسک، نوعی هماهنگی دلپذیر و قانونمندی چشم نواز بر فضای طرح حاکم است. این هارمونی حتی در کاریکاتورهای چند صحنه ای نیز بامهارت حفظ شده اند.

یکی از درخشان ترین آثار بسک کره خوردن اتومبیل ها در یک چهار راه شلوغ و پر رفت و آمد است. این اثر با وجود آن که یکی از ناهنجارترین صحنه های راهبندان در شهرهای بزرگ و پرجمعیت را به نمایش می گذارد، اما به دلیل توازن و فضا سازی کم نظیرش چشم را توازن می دهد.

بسک متعلق به عصری است که فجایع تازه ای بعد از جنگ جهانی دوم، از جمله سلطه مستقیم اروپائیان بر مستعمرات آسیایی و آفریقایی، بشریت را آزار می دهد. برخورد طنز آمیز این هنرمند با حاکم دست نشانده یکی از این مستعمرات که در پوشش پولادین تانک و در محاصره محافظان مسلح از برابر مردمی که در پشت نرده ها به تماشا و اداری شده اند عبور می کند و تنها دست و کلاش را از اتاقت تانک بیرون آورده است، نشان می دهد با آنکه وی هنرمندی فرانسوی بود ولی نسبت به بسیاری از رفتارهای ضد بشری در سرزمین های مستعمره، نگاهی کنجکاوانه و انتقادی داشت.

و اما بسک زمانی زندگی اش را خود به پایان برد که هنوز می توانست دست کم تا سه دهه آثار بسیاری را بیافریند.

خودکشی بسک شاید یک راز سر به مهر باشد، اما شناخت علت آن با توجه تاثیرات ژرف فجایع جنگ دوم جهانی و جامعه ناپایدار و غرقه در فقر و فحشا و بی عدالتی های پس از جنگ، چندان دشوار نیست.

آفرینی واقعیت هایی که با آنها رویرو بود، از عنصر طنز بهره می گرفت. به هر حال، آنچه که به صورت یک طرح طنز آمیز به عنوان محصول نهایی ذهن و دست هنرمند به منصفه ظهور می رسید، در شکل اولیه و خامش آمیزه ای از تاثیر پذیری های هنرمند از رویدادهای پیرامون و از جمله فجایع یک عصر بود.

ژان موریس بسک Jean Moruice Bosc فرانسوی، یکی از چهر های درخشان هنر کاریکاتور و فرزند عصری بود که از یک سو، هنوز زخم های التیام نیافته جنگ جهانی اول را برتن داشت و از سوی دیگر، دیوانه وار به سوی کوره مرگبار جنگ جهانی دوم کشیده می شد.

بسک که در دامان یک خانواده دهقان پرورش یافت، برای کودکان عصر او، بخشی از خاطرات و قصه های بزرگ سالان، حکایت های تلخ و شیرین جنگ جهانی اول بود. جوانی وی نیز خیلی زود با روزگار تلخ و ترازیک جنگ جهانی دوم رقم خورد.

بنا به نوشته ها و نقل قول ها، بسک به عنوان سرباز ارتش فرانسه مدتی طولانی را در جنگ و اسارت در خاور دور گذراند. نخستین آثار این طراح هنرمند را، تا پیش از عزمش به خدمت نظام و جبهه های جنگ، مجموعه ای از طرح های طنز آمیز باموضوعات اجتماعی روزمره تشکیل می داد. اما حوادث جنگ تاثیر عمیقی بر روح حساس این هنرمند به جا گذاشت.

در آن دوران، حتی در زمان اسارت کوتاه مدتش به دست نظامیان ژاپنی، بسک یکی از بهترین سرگرمی هایش برای به فراموشی سپردن فاجعه ای که حالا در متن آن قرار داشت، طراحی طنز آمیز از قانونمندی های خشک، بیرحم و انعطاف ناپذیر سلسله مراتب ارتش بود. ژنرال های دماغ گنده همواره دستخوش حملات نیش دار او واقع می شدند. سرهای کوچک و پاهای کوچک از ویژگی این ژنرال ها بود.

آدمکی که بسک خلق کرد و معرف آثار و بسک طراحی او شد، بعدها توسط کاریکاتوریست های بسیاری در سراسر جهان به وام گرفته شد. اما این افتخار همیشه برای بسک باقی است که به پدید آوردن چنین شخصیتی نائل آمده بود. او از همان

آدمکی که بسک خلق کرد و معرف آثار و بسک طراحی او شد، بعدها توسط کاریکاتوریست های بسیاری در سراسر جهان به وام گرفته شد. اما این افتخار همیشه برای بسک باقی است که به پدید آوردن چنین شخصیتی نائل آمده بود. او از همان

آدمکی که بسک خلق کرد و معرف آثار و بسک طراحی او شد، بعدها توسط کاریکاتوریست های بسیاری در سراسر جهان به وام گرفته شد. اما این افتخار همیشه برای بسک باقی است که به پدید آوردن چنین شخصیتی نائل آمده بود. او از همان

آدمکی که بسک خلق کرد و معرف آثار و بسک طراحی او شد، بعدها توسط کاریکاتوریست های بسیاری در سراسر جهان به وام گرفته شد. اما این افتخار همیشه برای بسک باقی است که به پدید آوردن چنین شخصیتی نائل آمده بود. او از همان

